

DOI: 10.5613/rzs.45.3.4

Breno M. Bringel, José Maurício Domingues (eds)

Global Modernity and Social Contestation

London: SAGE, 2015, 257 str.

Osim predgovora, što su ga napisala dvojica urednika, Breno M. Bringel i José Maurício Domingues, knjiga *Global Modernity and Social Contestation* sadržava četrnaest poglavlja podijeljenih u tri skupine: Promišljanje modernosti kroz društveno osporavanje, Promišljanje društvenog osporavanja kroz modernost i Rubovi modernosti i granice isključivanja: prava, državljanstvo i osporavanje u usporednoj perspektivi. Urednici su objasnili da je ovaj zbornik dio nastojanja da se »sociologija oblikuje kao globalni dijalog, a ne da ona ostane samo u predodređenim nacionalnim i regionalnim tradicijama« (str. 1). Također, naglašavaju da u globaliziranom svijetu »narodni društveni pokreti ili lokalne institucije i zamisli nisu oblikovani samo pod utjecajem procesa koji se odvijaju na globalnoj sceni, nego oni isto tako oblikuju te procese« (str. 3).

Modernost, koja obuhvaća prosvjetiteljstvo i svijest o slobodi i pravu pojedinca da se izrazi i organizira u skladu s vlastitim interesima i opredjeljenjima, povezuje se i s europskim

kolonijalnim osvajanjima, s imperijalizmom, rasizmom, kapitalizmom i izrabljivanjem. Autori poglavlja u ovom zborniku složni su u stajalištu da treba poticati emancipatorske potencijale modernosti odbacujući odnose dominacije u odnosima između nekadašnjih kolonijalnih sila i kolonija, između nacija, rasa, spolova i klasa. Premda je europska modernost za veći dio ostatka svijeta značila nametanje europskih interesa, ropstvo, ekonomsku eksploataciju i rasnu segregaciju, pogrešno bi bilo zbog toga odbaciti one vrijednosti u skladu s kojima su Europljani u vrijeme procvata kapitalizma i demokracije uređivali odnose unutar svojih država i između njih. Egalitarizam shvaćen kao jednakopravnost svih građana i kao opće pravo glasa univerzalna je vrijednost koju bivše kolonije ne trebaju odbaciti zajedno s kolonijalnim jarmom. Tradicionalne kulture u ime kojih su se kolonizirane zemlje borile protiv kolonizatora obilježene su odnosima neravnopravnosti i dominacije te stoga u svakoj od njih postoji mogućnost za modernizaciju i iznalaženje mogućnosti za oslobođanje pojedinca, kako to naglašava G Aloysius (str. 70–85).

Teorijsko uporište za većinu priloga u ovom zborniku pruža kritička teorija s njezinim inzistiranjem na razobličavanju institucija i praksi koje onemogućuju postizanje slobode pojedinca i skupina. Pritom klasni odnosi definirani na klasični marksistički način

nisu primarni predmet interesa s obzirom na raznolikost načina ostvarivanja dominacije i isključivanja u suvremenim društvima i u globalnim odnosima. Zahtjevi za uvažavanjem emancipatorskih potencijala modernosti uvelike su artikulirani u kontekstu postmaterijalističkih ideologija koje inzistiraju na kvaliteti života, na priznavanju digniteta pojedinaca i skupina i na spolnoj ravnopravnosti. No, suvremeni globalni neoliberalni kapitalizam, s obzirom da ugrožava dostignuća zapadne države blagostanja te produbljuje razlike između bogatih i siromašnih, aktualizira i razmišljanja o potrebi osmišljavanja klasne borbe. Tako Peter Wagner konstatira da »prava pojedinca nisu odgovor na pitanje o materijalnoj oskudici i o nepostojanju smisla, a demokracija postaje prazna riječ kad je važnost onoga o čemu ograničeni kolektivitet može istinski odlučivati mala« (str. 33).

Lin Chun, primjerice, u kineskom ekonomskom čudu i strelovitoj integraciji u globalnu neoliberalnu ekonomiju vidi više negativnih nego pozitivnih posljedica. On ukazuje na odustajanje od politike afirmativnog djelovanja (*affirmative action*) prema manjinskim zajednicama, što rezultira sve ozbiljnijim poteškoćama u međuetničkim odnosima u Kini. No, najsporniji je ipak kapitalizam kao takav: »Kineska priča je ona o kapitalističkoj pretvorbi koja je moralno propala i koja je praktično odgovorna za krizu kao najžalosnije odstupanje od egalitarnih politika« (str. 57). Dakako, Lin Chun ne uspoređuje dosege i probleme današnjega kineskoga društva s

onim što je bilo u vrijeme Maove vlasti i kulturne revolucije, nego s normativnim vrijednostima modernizma, s ravnopravnošću svih građana i jednakošću izgleda za život u blagostanju.

Kapitalizam kao glavnu prepreku postizanju ciljeva osobnog dostojanstva i ravnopravnosti u Južnoafričkoj Republici vidi i Marcelle C. Dawson. Neoliberalizam ograničava domete demokracije i stoga, kaže ona, »idejna osnova mora idealno odražavati antikapitalistička načela. Kad se to jedanput dogodi, mobilizacijska nastojanja mogu biti pokrenuta – uz pomoć aktivnih građana – radi pronalaženja sredstava kojima bi se postigao taj cilj« (str. 248). U tom je duhu i zaključak Craiga Brownea koji, nakon što je detaljno analizirao uzroke izbivanja rasnih i socijalnih nemira u Francuskoj 2005. godine, ističe da »dok suvremena kritička teorija podcjenjuje društvenu složenost, ostaje relevantna ranija pretpostavka da strukturne proturječnosti kapitalističke modernosti nisu bile razriješene i da se one pokazuju u izmijenjenim oblicima« (str. 199).

José Maurício Domingues traga za ekumenskom kritičkom teorijom koja će, slijedeći slobodu jednaku za sve kao svoj glavni orijentir, uvažiti iskustva različitih pokreta osporavanja iz svih dijelova svijeta kako bi se kritička teorija obnovila i kako bi se »nosila s veličinom i bijedom suvremene modernosti« (str. 98). Želeći provesti novo »promišljanje društva, regulacije, solidarnosti i emancipacije u 21. stoljeću« (str. 118), Geoffrey Pleyers nudi pregled progresivnih pokreta osporavanja, od pokreta

domorodačkih naroda preko pokreta malih farmera i pokreta protiv potrošačkog društva te pokreta za klimatsku pravdu i općenito zelenih organizacija do institucija civilnog društva koje skrbe za zaštitu ljudskih prava i promicanje demokracije. Luis Tapia progresivni naboj prepoznaje u mnogobrojnim i raznorodnim domorodačkim pokretima u Južnoj Americi koji istodobno artikuliraju kritiku neoliberalnog kapitalizma, ali i kritiku vladajućega društvenog i političkog poretka koji, premda proglasivši nacionalnu neovisnost svake od južnoameričkih država, nije donio slobodu i ravnopravnost za nebjelačko stanovništvo.

Valja spomenuti i zanimljivo poglavlje o arapskom proljeću koje je napisala Sarah Ben Néffisa. Svjesna da konačni rezultati pokreta osporavanja ni izdaleka ne ostvaruju emancipatorske ideale modernosti, ona tvrdi da se u arapskim državama dogodila revolucija političke kulture. Pobunu koju su inicirali mlađi ljudi povezani putem internetskih društvenih mreža, a nemotivirani vrijednostima tradicionalnog islama kako je to bio slučaj s gotovo svim opozicijskim snagama u arapskim diktatorskim državama, ona ocjenjuje »kao odlučujući događaj u povijesti sunitske arapsko-islamske povijesti, nešto bez presedana, prekretnica koja je dovela do *promjene političkog mentaliteta*« (str. 164 /isticanje B. K./).

Smatram da bi se svi autori priloga u ovom zborniku suglasili s kategorizacijom obrazaca globalnog osporavanja u posthladnoratovskom razdoblju kako ih vidi Breno M. Bringel. Tih je obrazaca

pet: trajanje klasičnijih standarda internacionalizma, internacionalizacija teritorijaliziranih društvenih pokreta, mreže transnacionalnog zastupanja, antiglobalizacijski pokret i pokreti javnog nasilja (str. 124). Te posljednje pokrete, kao sve učestalije izljeve bijesa i očaja zbog nemogućnosti da se interesi građana zaštite pred agresijom kapitala, karakterizira odbacivanje političkih sustava, tradicionalnih političkih stranaka i uobičajenih načina političkog organiziranja.

Ova knjiga prešutno priznaje da je globalni kapital glavni akter na današnjoj svjetskoj sceni. Progresivni pokreti osporavanja fragmentirani su i odviše raznorodni da bi mogli predstavljati uvjerljivu alternativu. Mogli bismo reći da je potraga za subjektom progresivne globalne promjene još uvijek otvorena. Jedan od njezinih smjerova jest dosljednoj inzistiranje na demokratizaciji kao sredstvu za ostvarivanje prava obespravljenih. Utoliko temeljne vrijednosti modernosti, uz odbacivanje eurocentrizma, kolonijalizma i imperijalizma, ostaju orijentiri za osporavanje svakog oblika globalne, nacionalne, skupne ili pojedinačne dominacije i diskriminacije.

Neobično je što knjiga posvećena pokretima osporavanja na globalnoj razini nije detektirala sve raširenije korištenje kibernetičkog prostora upravo za te svrhe. Ni *Anonimusi* ni *Wikileaks* nisu spomenuti. Kako su svi tekstovi sabrani u ovoj knjizi usmjereni na istraživanje pozitivnih pokreta osporavanja, razumljivo je da se ne bave onim antiglobalizacijskim pokretima, mrežama i organizacijama koji odbacuju moder-

nost. Islamski terorizam jedan je od takvih pokreta. Bilo bi zanimljivo doznati kako je u samom začetku nekog pokreta osporavanja moguće utvrditi hoće li se taj pokret razviti u »pozitivnom« ili »negativnom smjeru«. To je još jedno od pitanja koja ostaju bez odgovora poslije čitanja ove knjige.

No, istraživačima koji se bave proučavanjem društvenih pokreta i sve brojnijim povodima za osporavanje mnogih činjenica života u suvremenom globaliziranom svijetu ova će knjiga biti koristan priručnik i poticaj za daljnji rad.

Božo Kovačević

*Visoka škola međunarodnih odnosa
i diplomacije Dag Hammarskjöld,
Zagreb*

DOI: 10.5613/rzs.45.3.5

Međunarodna konferencija Hrvatskoga sociološkog društva »Clash of Civilisations in the 21st Century«

Dubrovnik, 24.–25. travnja 2015.

U organizaciji Hrvatskoga sociološkog društva, pod pokroviteljstvom Međunarodnoga sociološkog društva (*International Sociological Association – ISA*) održana je međunarodna znanstvena konferencija »Clash of Civilisations in the 21st Century«. Dvodnevna konferencija održana je u prostorima Interu-

niverzitetskog centra (IUC) u Dubrovniku 24. i 25. travnja 2015. u sklopu Međunarodnoga poslijediplomskog tečaja »Divided Societies XVIII: 'The Clash of Civilisations' Today?«.

Potaknuti ponovnom aktualnošću Huntingtonovih ideja o srazu civilizacija koje se u znanstvenoj i novinarskoj zajednici često koriste kao obrazloženja trenutačnih svjetskih sukoba, organizatori konferencije na umu su imali potaknuti raspravu o konceptima civilizacije i nasilja te njihovu odnosu. Utemeljeni u različitim interpretacijama ovoga odnosa (primjerice Norberta Eliasa, Stevena Pinkera, Michaela Manna i Charlesa Tillyja) glavni ciljevi konferencije bili su usmjereni propitivanju inherentnosti veze između nasilja i civilizacija, analizi mehanizama označavanja pojedinih društvenih akcija kao nasilnih, a drugih kao civiliziranih, spekulacijama o mogućnostima razlikovanja civiliziranih i neciviliziranih te nasilnih i nenasilnih procesa, univerzalnosti organiziranog nasilja, društvenim i povijesnim izvorima nasilnih djelovanja (*Book of Abstracts*, str. 7).

Konferencija je okupila četrdesetak sudionika iz deset zemalja (Austrije, Belgije, Hrvatske, Irske, Kanade, Makedonije, Norveške, Poljske, Rusije i Ujedinjenog Kraljevstva). Uz dva plenarna predavanja održano je 17 izlaganja organiziranih u šest sesija.

Siniša Malešević (Sveučilište u Dublinu) održao je prvo plenarno predavanje pod nazivom »Civilizations and Organized Violence« u kojem je iznio rezultate istraživanja i analize na-